

Norges vassdrags- og energidirektorat
nve@nve.no

Stavanger, 27. juni, 2014

Høringsuttalelse til konsesjonssøknad for bygging av Høgamork kraftverk, Madlandselva, Gjesdal kommune i Rogaland

Denne høringsuttalelsen sendes på vegne av Stavanger Kajakklubb, Stavanger Turistforening, Norsk Botanisk Forening Rogalandsavdeling, Norsk Ornitologisk Forening avdeling Rogaland, Norges Jeger og Fiskerforbund Rogaland og Rogaland KFUK-KFUM speidere. Bjerkreim Padleklubb går også sammen med FNF organisasjoner om denne uttalelsen.

Madlandselva er en av de beste padleelvene på Nord-Jæren og med et betydelig potensiale. Den er utfordrende og er derfor et mål og inspirasjon for ungdom. Det er viktig å ha flere typer elver slik at barn og ungdom kan lære mestring og stige i gradene. Det finnes få elver som kan sammenliknes med denne innen rimelig avstand til befolkningen på Nord-Jæren. Muligheter for elvepadling bidrar til å komplettere et samlet friluftstilbud i Madland og Brekko friluftsområder og er derfor viktig i en større sammenheng.

Elva og landskapet rundt er en perle i Rogalands natur. Et nytt kraftverk vil redusere vannføringen drastisk mesteparten av året. Det vil i praksis bety at elva ikke lenger vil være tilgjengelig for padlere. Sterkt redusert vannføring vil gå utover flere brukerinteresser, forringe naturverdier og ha en negativ effekt på større samfunnsinteresser som folkehelse, matforsyning og vannkvalitet.

Madlandselva – vakker og verdifull slik den er

Til tross for flere andre inngrep i området, fremstår hele elvestrekket i dag som urørt og er av stor betydning for kulturlandskapets verdi. Data for vannforekomsten bekrefter også at de fysiske inngrepene i området så langt har i liten grad forårsaket hydromorfologiske endringer (vann-nett.no). Alle andre bekker og elver av betydning i området er allerede tatt og Madlandselva er den eneste som fortsatt kan oppleves som frittrennende. Det omsøkte kraftverket vil resultere i en reduksjon av vannføringen med 84%, noe som i realiteten vil bety en tørrlegging. Foreslått minstevannføring fremstilles som en forbedring av dagens situasjon, noe som er svært misvisende. *Elva har nemlig aldri vært tørr.* Prosjektet presenteres som et O/U prosjekt men er i realiteten et helt nytt inngrep i denne vannforekomsten, den siste av betydning som ikke er tørrlagt i dette vassdraget.

FNF er et samarbeidsforum for natur- og friluftslivsorganisasjoner. I Rogaland representerer organisasjonene ca. 50 000 medlemskap og nesten 500 årsverk frivillig arbeid. 19 er med: Stavanger Turistforening, Haugesund Turistforening, Norges Jeger og Fiskerforbund–Rogaland, Norges speiderforbund Vesterlen krets, Rogaland KFUK-KFUM speidere, Haugaland KFUK-KFUM speidere, Norsk Ornitologisk Forening avd. Rogaland, Norsk Botanisk Forening Rogalandsavd., Sykklistenes Landsforening Sør-Rogaland, Rogaland Orienteringskrets, Stavanger Kajakklubb, Haugesund Kajakklubb, Sørmarkas Venner, Stavanger Rugler Ro og Råseillag, Gandsfjord Seilforening og friluftsrådene; Ryfylke, Dalane, Jæren, og Vest. FNF Rogaland arbeider på fylkesnivå og har i tillegg to lokale fora, FNF Stavanger og FNF Haugalandet.

Natur- og friluftslivsorganisasjonene ønsker derfor ikke flere kraftverk i dette viktige friluftsområdet. Utredningene slår også fast at elva vil være tørr store deler av året og dette såkalte O/U prosjektet vil sørge for at Madlandsvannet vil for det meste forbli på laveste nivå. Det vil bli en estetisk forringelse for besøkende til Brekko friluftsområde, fastboende og turister som ofte kommer for å overnatte, fiske og bade.

Hele området kan sees som nærutfartsområde for Ålgård og Oltedal og er nært nok for ettermiddagsaktivitet for de fleste i Stavanger, Sandnes og omegn. Det endelige resultatet vil bli tap av vannspeil, gjengroing, risiko for tap av biologisk mangfold og stor risiko for degradering av den økologiske tilstanden i vannforekomsten (god pr. vann-nett.no). En av de vakreste små, og nære dalsøkkene vil endre karakter og vil delvis miste sin betydning for aktivitet og folkehelse.

Utredninger baseres på grunnleggende feil

Mye av det som var uvisst ved melding av prosjektet forblir ubesvart. Utredningen forutsetter at elva er tørr allerede i lange tider. I følge grunneierne og naboer er elva så å si aldri tørr. Dermed blir alle videre antagelser feilaktige. Naturen er avhengig av vannføringen som er til stede nå og ikke på tross av tørrlegging.

Så langt vi kan se er konsekvensutredningen mangelfull, spesielt mht. aktivitet og naturopplevelse. Men bruker også feil metodikk v. vurdering av økologisk tilstand av vannforekomsten. Vi er også svært uenig i konklusjonene og mener at hele Madlandsområdet og nesten helt ned til Oltedalsvannet har totalt stor regional verdi som friluftslivsområde og kommer til å bli desto viktigere for en voksende befolkning i årene som kommer.

Det er også andre feil i utredningen. Det vises f.eks. at det er ingen tilrettelegging for friluftsliv langs elva. Dette stemmer ikke da det er anlagt en vei som Ålgård speiderne bruker fram til deres sted, Kløvli. Utreder har gjort lite for å skaffe seg eksakte brukertall om aktivitet inkl. bading, fiske og sykling. I noen tilfeller er kun ett enkelt vitne konsultert, og i følge andre, ikke de som faktisk bor nærmest og ser elva og vannet fra eget hjem og gård. For oss virker dette svært uprofesjonelt og det blir da vanskelig å ha tillit til resten av utredningen.

Vannforskriften, §12 og krav til økologisk tilstand

I følge NVE behandles søknaden i henhold til vannressursloven. Nå gjelder også vanddirektivet og den norske vannforskriften. Vi ber NVE adressere spesifikt hvordan sistnevnte skal etterfølges i denne saken. Metodikk for utredningen samsvarer ikke med vannforvaltningsarbeidet som nå følger opp direktivet der dårligste verdi skal gjelde for hele vurderingen. Konklusjonene lander nå på gjennomsnittlige verdier – oftest middels verdi uansett store negative konsekvenser for visse elementer.

Tilstanden i Madlandsvatnet og elva er nå vurdert som *god* mens Oltedalsvatnet kun karakteriseres med *moderat tilstand* (vann-nett.no). Med det utstrakte landbruket ved og rundt elva vil det bli vanskelig å opprettholde tilstanden når vannføringen reduseres. Basert på utredningene vurderer Lyse tilstanden som mulig moderat. En slik antakelse bør utløse ytterligere undersøkelser og stadfesting av problemområder og mulige tiltak. Dette må gjøres i nært samarbeid med grunneierne som har de største eiendommene langs elva.

Selv med flere avbøtende tiltak vil en sterkt redusert vannføring vanskelig la seg forene med vannregionens mål. Vi er forpliktet til å opprettholde god eller ha mulighet til å forbedre til god eller

svært god økologisk tilstand. Vi har ikke mulighet til å redusere miljøtilstanden dersom det finnes andre alternativ for å oppnå samme samfunnsnytt uten tilsvarende tap av miljøkvalitet (§12). Vi kan vanskelig se at strømproduksjonen på Høgamork veier opp for disse kravene og alle ulempene det vil ha for natur og friluftslivsinteresser, samt for landbruk og kulturlandskap. Vi stiller spørsmål ved samfunnsnytt når selv store aktører som Statkraft uttaler: 'vi er imidlertid bekymret for kraftoverskuddet i Norden som delvis kommer som et resultat av elsertifikatsystemet.' (I høringsbrev til NVE 9/5 d.å) Samfunnsnytt er i beste fall tvilsom og en forringelse av miljøtilstanden i Madlandselva kan derfor ikke forsvares.

Ved foreslått minstevannføring kan forholdene forverres dramatisk for arter, landskap og økologisk tilstand. Vannforekomsten er ikke kandidat for SMVF – svært modifisert vannforekomst – som ville gitt unntak for kravene til direktivet for første planperiode fram til 2021. Selv om Oltedalsvannet skulle bli godkjent som SMVF, er det ikke dermed sagt at Madlandselva vil kunne få samme unntak i etterkant. Kravene er svært strenge og skal i utgangspunktet gjelde for eksisterende tilstander og i fremtiden kun for tiltak når det ikke finnes andre alternativ, alternativ som ikke begrenser seg til vannkraft.

Lyse hevder at en eventuell utbygging vil ha positiv innvirkning på næringsliv og sysselsetting. Dette stiller vi oss også uforstående til da utbyggingen kan medføre adskillige kostnader til bønder og til kommunen i avbøtende tiltak for å opprettholde eller forbedre vannkvaliteten i henhold til direktivet. I følge naturmangfoldlovens §11 skal kostnadene ved miljøforringelse bæres av tiltakshaver. Pr. vannforskriften er det sektorene som har ansvar. Lyse risikerer å måtte betale for langt mer enn gjerdet. Dersom NVE mener at det er mulig å oppnå god økologisk tilstand selv ved drift av kraftverket, bør direktoratet gjøre Lyse ansvarlig for de nødvendige tiltakene som skal til for å opprettholde eller nå god tilstand.

Landskap

Store deler av området rundt Madlandsvatnet er tatt med i fylkesdelplan for Friluftsliv, Idrett, Natur- og Kulturvern (FINK) og er beskrevet som 'Områder av særlig interesse for natur og kulturopplevinger samt turområder hvor allmenne friluftslivsinteresser bør gis prioritet.' I rapporten fra Fylkeskommunen om Vakre Landskap i Rogaland blir deler av området på begge sider av Madlandselva definert som et 'Meget vakkert landskap' – dvs. et landskap av nasjonal og internasjonal verdi. Madlandselva på flomvannføring er et blikkfang i seg selv, godt synlig fra store deler av adkomstveien til Brekko og Madland som er noen av de mest populære friluftsområdene i regionen. En sterkt redusert vannføring vil ha negativ innvirkning på opplevelse både for lokalt besøkende og for turister.

Området som blir berørt framstår i dag som et vakkert landskap og betyr mye for det lokale estetiske inntrykket. Madland og området rundt er godt tilrettelagt både for dagsbesøk og med mulighet for lengre opphold. Inntrykket av natur- og kulturlandskap vil bli sterkt forringet ved det forslåtte kraftverket, spesielt ved en konstant lav vannstand i Madlandsvannet og resulterende sår og gjengroing.

Rekreasjon og friluftsliv

Madlandselva og Madlandsvatnet er hyppig brukt til rekreasjonsformål, blant Gjesdalbuer og som utfartsområde for byene på Nord-Jæren. Heiene er viktige tur- og skiterreng for store befolkningsgrupper i Stavanger og omegn og har gode områder for høstbare arter. Stavanger Turistforening har skiltet og merket ruter i en årrekke. Lokalt brukes området av flere padle-, speider- og klatregrupper. Klatring er en av flere friluftslivsaktiviteter som opplever sterkt økende interesse

blant barn og ungdom. Vi må sørge for at de har gode, sikre og opplevelsesrike områder de kan bruke. For klatrerne er utsikten til vannspeilet og hele elvestrekningen svært viktig del av naturopplevelsen.

Veien langs elva er mye brukt av syklister som en vakker og sikker del av rundturer i kommunen. Den intakte elva har stor opplevelsesverdi for dem og for speiderne som starter sine turer rett i elvekanten. Grunneierne har opparbeidet en parkeringsplass av hensyn til speiderne og deres tur til hytta. En kan også kjøre opp utstyr og proviant derfra. Elvekanten blir start og slutt for alle turer for Ålgårds speidergruppe og den rennende elva er en svært viktig del av deres opplevelse.

Friluftsområdet på Brekko er et av de mest populære turområdene på Nord-Jæren. Området er også godt likt av turister i sommerhalvåret som bruker elva og vannet til fiske, bading, padling og andre aktiviteter. Elva og vannet er også viktig for fritiden til de lokale familiene. Flere kulper i elva brukes til bading og svømming. Uten vann i disse kulpene vil de yngste barna miste et svært viktig aktivitets- og læringstilbud om sommeren. Ved lav vannstand blir det også nødvendig å gjerde ute beitedyra. Dette vil bli både et visuelt og praktisk hinder for besøkende og brukere av elva. Nødvendige gjerder på tvers vil sette en effektiv stopper for all padling.

Madlandselva er en av de svært få gode elvene for elvepadling på Nord-Jæren. Elva er den som er nærmest befolkningen i de større kommunene. Det er den eneste som kan utfordre unge padlere på høyt nivå og som kun er en halvtimes tur hjemmefra. Dette er viktig for å kunne videreutvikle idretten og det er viktig for et bredt tilbud til ungdom i folkehelsesammenheng. Kun to andre elver på Nord-Jæren kan måle seg i vanskelighetsgrad og med nok vannføring. Men avstanden til disse gjør dem vanskeligere å benytte i hverdager. Dette er en svært viktig faktor fordi sesongene er korte og adekvat vannføring kan til tider være vanskelig å forutse. Padlerne må gripe treningsmulighetene raskt når forholdene er optimale.

I et helseperspektiv er det svært viktig å ha et godt tilbud til ungdom. Det er blant ungdommer der mangel på fysisk aktivitet og relaterte problemer viser noen av de mest bekymringsfulle mønstrene. Padlemiljøet er blant de som faktisk nå opplever en sterkt voksende interesse og er populært blant ungdom, bla. fordi den også gir mulighet for en spennende og utfordrende idrett, nemlig elvepadling. For framtidige generasjoner, har vi ikke råd til å skusle med tilbud til ungdommer. Selv om det er relativt få som bruker Madlandselva nå representerer den et potensial og en inspirasjon for en langt større gruppe utøvere. Bjerkreim Padleklubb er et godt bevis for dagens trend. Siden den ble dannet ett år siden har de nå ca. 40 medlemmer og ca. 80 er med i facebook-gruppen. Stavanger Kajakklubb (SKK) med sine 1300 medlemmer opplever også sterk vekst og har utvidet med barne- og ungdomsgrupper. SKK vil levere en egen høringsuttalelse som videre belyser forholdet til padleinteressene.

Naturmangfold

Grunneierne er svært bekymret for naturen langs elven og mener at etter noen få år vil også elveløpet gro igjen dersom kraftverket blir realisert. Hele elva vil til slutt se ut som en tett tarm som slynger seg oppover dalen, som erfart fra andre vannforekomster i nærheten. Friluftsliv inkl. bading og fiske blir da umulig. Elvepadling vil heller ikke være mulig, selv om det slippes vann enkelte dager. Fossekallen og hegren som er der nå, vil ikke kunne leve langs elva. I følge utredningen vil elva lettere fryse om vinteren noe som vi gjøre det vanskelig, spesielt for fossekallen. Mulig senking av grunnvatn kan også gi plantene problemer med å ta opp nok vann, spesielt i tørre perioder. Utredningen nevner flommose nederst i elva som særs utsatt.

Konsekvensene av den samlede belastningen ved alle de fysiske inngrepene som har blitt foretatt i disse vannforekomstene har ikke blitt vurdert slik de skal i følge naturmangfoldlovens §10. Aller helst bør belastningen på naturmangfold vurderes i et langt større område. Vurdering av samlet belastning bør også inkludere alle andre pågående og fremtidig inngrep, som for eksempel Nevlandsheia vindkraftverk.

Forekomst av ål viser hvor viktig Madlandselva fortsatt er for økosystemene. Kraftverket kan forårsake irreversible endringer, også med foreslåtte avbøtende tiltak. Det beste for ålen er å la elva være og be Lyse trekke søknaden sin. Dersom søknaden skal vurderes videre bør NVE kreve ytterligere utredning m. hensyn til ålen inkl. feltbefaringer flere ganger i minst to sesonger, guidet av elvas nærmeste naboer, de mange grunneierne. Lyse har ingen erfaring med tiltak for å beskytte ål. Forskningsmiljø og tiltakshavere andre steder i Norge og Europa som arbeider med problematikken erkjenner at arten byr på store utfordringer.

Slik FNF ser på forslaget, oppnår en lite ved en kraftproduksjon på Høgamork i forhold til ulempene. Kostnadene som må over på lokale aktører for å bevare vannkvalitet iht. både Mattilsynets krav og iht. vanddirektivet kan lett bli større enn lokal fortjeneste ved kraftproduksjon. I tillegg kommer forstyrrelse under anleggsperioden, et svært synlig massedeponi like ved vannet, og forringelse av området som et rikt og vakkert område for natur og friluftslivsutøvelse. Verdien av intakt natur er sterkt undervurdert i alle slike prosjekter. Levende vann og vannspeil er her magiske ingredienser som er med på at naturen har en unik påvirkning på vår psykiske helse og en av de viktigste bidragene til god livskvalitet og helse. Mye forskning bekrefter dette. Folkehelsekostnadene ved tap av naturelementer bør også utredes.

Organisasjonene i FNF har forståelse for klimatiltak og er ofte positive til O/U prosjekt. Men, vi mener at redusert forbruk og effektiviseringstiltak må komme før vi gjør inngrep i naturen. Det er meningsløst å ofre natur for fornybar energi før vi vet at det faktisk erstatter fossil energi.

Med vennlig hilsen

Emily Halvorsen (sign.)
Koordinator

Kopi:
Gjesdal kommune
Rogaland fylkeskommune
Fylkesmannen i Rogaland
Stavanger Kajakklubb
Bjerkreim Padleklubb
Stavanger Turistforening
Norges Jeger- og Fiskerforbund Rogaland
Norsk Ornitologisk Forening avd. Rogaland
Norsk Botanisk Forening Rogalandsavd.
Rogaland KFUK-KFUM speidere